

Lise Öğrencisi Ergenlerin Bağlanma Stillерinin Teknoloji Bağımlılıkları İle İlişkisi: Kesitsel Bir Çalışma

Cihan KOCAİRİ,¹ Rüyeyda YÜKSEL,¹ Hülya ARSLANTAŞ,² Barış SÖYLEMEZ³

¹Arş. Gör., ²Prof. Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Aydın, Türkiye

³Onikinci Sınıf Öğrencisi, Aydın Bahçeşehir Lisesi, Aydın, Türkiye

Yazışma Adresi: Hülya ARSLANTAŞ, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı, Kepez Mevkii, 09100-Aydın / Türkiye

Tel: +90 (256) 2138866-2946

Faks: +90 (256) 2182044

E-mail: hulyaars@yahoo.com

* Bu çalışma 20-23 Kasım 2018 tarihleri arasında Antalya'da düzenlenen V. Uluslararası IX. Ulusal Psikiyatri Hemşireliği Kongresinde sözel bildiri olarak sunulmuş ve tam metni kongre kitabında yayınlanmıştır.

*Bu çalışma için toplanan verilerin bir kısmından "Ergenlerde internet bağımlılığını etkileyen faktörler" adlı araştırma üretilmiştir.

Cihan KOCAİRİ ORCID No: <https://orcid.org/0000-0002-5977-3548>

Rüyeyda YÜKSEL ORCID No: <https://orcid.org/0000-0002-5997-4155>

Hülya ARSLANTAŞ ORCID No: <https://orcid.org/0000-0002-3018-2314>

Barış SÖYLEMEZ ORCID No: <https://orcid.org/0000-0001-6941-2810>

Geliş tarihi: 18 Şubat 2020

Kabul tarihi: 16 Haziran 2020

ÖZ

Amaç: Araştırma lise öğrencisi ergenlerin bağlanma stillerinin teknoloji bağımlılıkları ile ilişkisini belirlemek amacı ile tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

Yöntem: Araştırmanın evrenini batıda bir ilde Milli Eğitim İl Müdürlüğüne bağlı 22 Devlet Okulunu temsilen dokuz lisede öğrenim gören 5111 öğrenci oluşturmuştur. Örneklem büyüklüğü evreni bilinen örnekleme yöntemiyle hesaplanmıştır. Olası kayıplar göz önüne alınarak %30 yedek eklenmiş ve örneklem büyüklüğü 355 olarak belirlenmiştir. Örnekleme alınacak öğrencilerin okullara göre tabakalaması yapılmıştır. Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda hazırlanan anket formu, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II Orta Çocukluk Ölçeği, Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği, İnternet Bağımlılığı Ölçeği ve Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği ile toplanmıştır. Araştırma verilerinin analizinde SPSS 22.0 istatistik paket programı kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel yöntemlerin yanı sıra Pearson korelasyon testi kullanılmıştır.

Bulgular: Araştırmaya katılan öğrencilerin %62,5'i kız ve yaş ortalamaları 16,47±1,14'dir. Yakın ilişkilerde Yaşantılar Envanteri-II Orta Çocukluk Ölçeğinin kaygı alt boyutuyla Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği arasında pozitif yönlü zayıf ($r = 0,258$; $p < 0,001$); kaçınma alt boyutuyla pozitif yönlü çok zayıf ilişki saptanmıştır ($r = 0,179$; $p < 0,001$). Yakın ilişkilerde Yaşantılar Envanteri-II Orta Çocukluk Ölçeğinin kaygı ve kaçınma alt boyutlarıyla İnternet Bağımlılığı Ölçeği arasında (Sırasıyla: $r = 0,359$, $p < 0,001$; $r = 0,268$, $p < 0,001$) pozitif yönlü zayıf ilişki saptanmıştır.

Sonuç: Kaygılı ve kaçınmacı bağlananlarda akıllı telefon ve internet bağımlılığının daha fazla olduğu ancak kaygılı ve kaçınmacı bağlanmanın dijital oyun bağımlılığını etkilemediği bulunmuştur. Risk gruplarına yönelik problem çözme eğitimlerinin verilmesi, öğrencilerin sosyal etkinliklere yönlendirilmeleri uygun olacaktır.

Anahtar Sözcükler: Bağlanma stili, ergen, teknoloji bağımlılığı.

ABSTRACT

The Relationship of Attachment Styles of High School Student Adolescents with Technology Dependencies: A Cross-Sectional Study

Objective: The research was conducted analytic cross-sectional with the aim of determining the relationship between technology addiction and attachment styles in adolescents.

Methods: The population of the research was composed of nine high schools representing the 22 State Schools of the Provincial Directorate of National Education in one of the western provinces of the country. The sample size was calculated using the precision sampling method. Considering the possible losses, a 30% reserve was added and the sample size was calculated as 355. The data of the research was collected by the questionnaire form prepared by the researchers in line with the literature, Smart Phone Addiction Scale (SPAS), Internet Addiction Scale (IAS), Digital Game Addiction Scale (DGAS), and Experiences in Close Relationships Inventory-II Middle Childhood Scale (ECRI-II).

Results: 62.5% of the students who participated in the research were female. It was found that there was a positive, low level relationship between the anxiety sub-dimension of ECRI-II and SPAS ($r=0.258$; $p<0.001$); and a positive, extremely low level relationship between the avoidance sub-dimension of ECRI-II and SPAS ($r=0.179$; $p<0.001$). It was determined that there was a positive, low level relationship between the anxiety sub-dimension of ECRI-II and IAS ($r=0.359$; $p<.001$); and a positive, low level relationship between the avoidance sub-dimension of ECRI-II and SPAS ($r=0.268$; $p<0.001$).

Conclusion: It was revealed that smart phone and internet addictions were more in anxious and avoidant attachments, and that anxious or avoidant attachments did not affect digital game addiction.

Keywords: Addiction style, adolescent, technology addiction.

GİRİŞ

Bağlanma, bebekle birincil bakım veren kişi arasında kurulan ve temel güven duygusunu geliştiren ilk bağ olarak tanımlanmaktadır.¹ Bowlby gelişimsel psikiyatri yaklaşımını kullanarak, erken yıllarda gelişen ve içselleştirilen bağlanma örüntülerinin yaşam boyu gelişiminin özellikle ruh sağlığını doğrudan etkilediğini ileri sürmüştür. Ebeveynleriyle olumsuz yaşantıları sonucu güvensiz bağlanma geliştiren bebeklerin, yetişkinlik dönemlerinde yakın ilişkilerinde sorun yaşayabilecekleri ve stres altında kaldıklarında işlevsel olmayan tepkileri nedeni ile ruhsal bozukluklara yatkınlık gösterebilecekleri bildirilmektedir.²

Bağımlılık, bireyin sık ve fazla miktarda madde kullanması ve madde alma isteğini durduramaması sonucunda beden ve ruh sağlığının, aile, toplum ve iş uyumunun bozulmasıdır.^{3,4} Günümüzde bağımlılıklar çeşitli alanlarda görülebilmektedir. Bu alanlar madde kullanımı, yemek yeme, teknoloji kullanımları şeklinde olabilmektedir. Teknolojilerin aşırı kullanımı ile birlikte bireylerde teknolojik bağımlılıklar ortaya çıkabilmektedir. Teknoloji bağımlılığı; internetin ve teknolojik cihazların kullanımı ile ilgili olarak "Aşırı kullanım, kullanma isteğini doyuramama, aşırı kullanımdan dolayı aktivitelerin ihmal edilmesi, aşırı kullanımın sosyal ilişkilere zarar vermesi, negatif duygu ve yaşam stresinden bir kaçış aracı olarak kullanma, kullanımı azaltma ve durdurmada problemler yaşama, kullanımın mümkün olmadığı durumlarda gergin ve sinirli olma ve kullanım süresi ve miktarına ilişkin yalan söyleme durumu" şeklinde tanımlanmaktadır.⁵

İnternet bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı ve akıllı telefon bağımlılığı DSM-5'te birer bozukluk olarak sınıflandırılmamaktadır. Ancak DSM-5 bölüm 3'te dijital oyun bağımlılığının "internette oyun oynama bozuklukları" olarak tanımlanabileceği önerilmektedir. Internette oyun oynama bozukluğu DSM-5'te zihin meşguliyeti (internette oyun oynamanın günlük yaşamda baskın bir hale gelmesi), tolerans (gittikçe daha fazla internette oyun oynamaya ihtiyaç duyma), geri çekilme semptomları (sinirlilik, kaygı ve üzüntü), süreklilik/devamlılık (oynamayı bırakma veya azaltma girişimlerinin başarısızlıkla sonuçlanması), yer değiştirme (hobi ve eğlenme etkinliklerinin internette oyun oynamaya tercih edilmesi), zararlarının bilinmesine rağmen aşırı kullanıma devam etme, yalan söyleme (internette oyun oynama süresine ilişkin başkalarına aldatici bilgiler verme), kaçış (internette oyun oynamanın negatif duygulanımlardan bir kaçış yolu olarak kullanılması) ve çatışma/kayıp (iş, eğitim veya kariyerle ilgili fırsatları kaybetme) olmak üzere dokuz maddelik tanı kriteri ile tanımlanmaktadır. Son bir yıl içerisinde beş ve daha fazla kriterin gözlenmesi, internette oyun oynama bozukluğuna işaret etmektedir. Ayrıca internet bağımlılığı kavramı da ilk defa DSM-5'te yer almıştır.⁶ DSM'nin sonraki sürümlerinde teknolojik bağımlılıkların daha geniş ölçüde yer alacağı öngörülmektedir. Literatürde internet bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı ve akıllı telefon bağımlılığı birer davranışsal bağımlılık olarak değerlendirilmektedir.⁷

Ergenlik döneminin özelliği nedeni ile bireyler riskli davranış gösterme açısından daha fazla risk altındadırlar. Bu riskli davranışlar içerisinde; cinsel içerikli eylemlerde bulunma, okulu terk etme, akran zorbalığında bulunma, şiddet içerikli davranışlarda bulunma, bağımlılık davranışları vb. sayılmaktadır. Bağımlılıklar içerisinde ise madde bağımlılıkları yanında teknoloji bağımlılıkları da sayılmaktadır. İnternet bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı, dijital oyun bağımlılığı ve akıllı telefon bağımlılığı da teknolojik bağımlılıklar içerisinde değerlendirilmektedir. Teknolojinin aşırı şekilde kullanımı ergenlerin sosyal yaşamını ve ruhsal dünyasını olumsuz şekilde etkileyebilmekte ve bireyin yaşamdan kopmasına, günlük yaşam faaliyetlerini yapamamasına, kişilerarası ilişkilerinde bozulmalara, yaşamında önemli olumsuz değişikliklere yol açabilmektedir.^{8,9}

Güvenli bir bağlanma örüntüsü geliştirmiş olan kişiler daha kolay

kişilerarası ilişkiler içine girebilirler ve duygularını daha kolay bir şekilde karşısındaki insanlar ile paylaşabilirler. Güvenli bağlanma örüntüsü geliştirmiş olan kişiler olumlu kendilik ve başkaları düşüncesine sahip oldukları için başkalarıyla sanal ortamlarda etkileşime geçmek yerine doğrudan kişilerarası ilişkiye geçmeyi tercih ederler ve sanal ortamları kendilerini geliştirmeye katkı sağlayacak şekilde daha işlevsel yönleriyle kullanabilirler.¹⁰

Yapılan çalışmalarda güvenli bağlanma örüntüsü geliştirmiş olan kişilerin teknolojik araçları bağımlılık düzeyinde kullanmadıkları bildirilmiştir.¹¹⁻¹³ Bağlanma biçimleri ile internet kullanımı ilişkisinin araştırıldığı bir çalışmada kaygılı/kaçıngan bağlanma örüntüsüne sahip bireylerin internet bağımlılığı olma olasılığının diğer bağlanma örüntüsüne sahip olan bireylerden daha fazla görüldüğü belirlenmiştir.¹⁴ Üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığı ile akıllı telefon bağımlılığı arasındaki ilişkiyi araştırmak amacı ile yapılan bir başka çalışmada akıllı telefon bağımlılığı olan öğrencilerde korkulu ve kayıtsız bağlanma örüntüsünün daha fazla olduğu bulgulanmıştır.¹⁵ Güney Kore'de yapılan bir çalışmada oyun bağımlılığı ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiye bakılmış ve oyun bağımlılığı ve bağlanma şekilleri arasında ilişki olduğu belirlenmiştir.¹⁶ Teknoloji bağımlılığı ile bağlanma örüntülerinin ilişkisi olmadığı bulguların alanyazın çalışmalarına da rastlanmaktadır. Musluoğlu yapmış olduğu bir çalışmada bireylerin bağlanma şekilleri ile dijital oyun bağımlılığı ve internet bağımlılığı arasında istatistiksel açıdan herhangi bir anlamlılık olmadığını bildirmiştir.¹⁷ Başka bir çalışmada da dijital oyun bağımlılığı ile bağlanma örüntüleri arasında ilişki bulunamamıştır.¹⁸

Son yıllarda ergenler açısından risk oluşturan konulardan birinin de bağımlılıklar olduğu görünmektedir.¹⁹ Ergeni bu risk faktörlerinden korumak ve gerekli önlemleri almak sağlık çalışanlarının birincil koruma ile ilgili sorumluluklarındandır. Ergenlikte aile bireyleri tarafından kabul edilmek yerine akranları tarafından onaylanma ve kabul edilme ihtiyacı daha ön planda olabilmektedir. Teknolojik araçlar; iletişim uygulamaları ile ergenlerin sosyal kabul ve akran desteği beklentilerini karşılamak için olanaklar sağlayabilmektedir. Bu dönemde yaşanan kimlik karmaşası; risk alma ve heyecan arama gibi davranışları beraberinde getirmekte ve bu davranışlar da ergenin bağımlılıklara yatkınlığını arttırabilmektedir.^{11,14}

Kimlik arayışının gerçekleştiği, kimliğin oturmaya başladığı ve kimliğin oturması ile birlikte kişilik gelişiminin tamamlandığı ergenlik döneminde bazı riskli davranışların gelişme olasılığı vardır. Bu nedenlerden dolayı çalışma çocukluk döneminde gerçekleşen bağlanma şekilleri ile ergenlik döneminde sıklıkla karşılaşılan teknoloji bağımlılığı arasındaki ilişkiyi araştırmak açısından önem taşımaktadır. Ergenlerdeki teknoloji bağımlılığını önlemek amacıyla teknoloji bağımlılığının bağlanma örüntüleri ile olan ilişkisinin ölçülmesi ve ona göre önlemlerin alınması son derece önemlidir. Bu nedenlerden dolayı bu araştırma; lise öğrencisi ergenlerin bağlanma stillerinin teknoloji bağımlılıkları ile ilişkisini belirlemek amacı ile tanımlayıcı olarak yapılmış olup araştırma sorusu;

Lise öğrencisi ergenlerin bağlanma stilleri ile teknoloji bağımlılıkları arasında ilişki var mıdır? olarak belirlenmiştir.

YÖNTEM

Örneklem

Araştırmanın evrenini batıda bir ilde il Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı 22 Devlet Okulunu temsilen dokuz lisede eğitim gören 5111 öğrenci oluşturmuştur. Örneklem büyüklüğü evreni bilinen örnekleme yöntemi ile hesaplanmıştır. Olası kayıplar göz önüne alınarak %30 yedek eklenmiş ve örneklem büyüklüğü 355 olarak belirlenmiştir. Örneklem seçiminde çoklu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çoklu

örnekleme yöntemi ile sınıflar tabaka, şubeler ise küme olarak kabul edilmiş ve her tabakayı temsil edecek şekilde öğrenci sayısı saptandıktan sonra kura yöntemi kullanılarak örneklemedeki öğrenciler belirlenmiştir. Belirlenen öğrencilere ulaşılamadığı durumda yedekleri alınmıştır. Uygulama sınıf öğretmenlerinin de bulunduğu bir ders saatinde kura yönteminde çıkan 355 öğrenciye yapılmıştır. Ancak bazı öğrencilerin anketleri eksik ve/veya yanlış doldurmaları nedeni ile 339 öğrencinin anketi değerlendirilmiştir. Araştırmanın verileri Mayıs-Aralık 2018 tarihleri arasında toplanmıştır.

Ölçüm Araçları

Anket Formu

Öğrencilerin yaş, cinsiyet, sınıf vb. sosyodemografik özelliklerini sorgulayan alanyazın çalışmaları sonucunda hazırlanmış olan toplam 12 sorudan ve araştırmada kullanılan ölçeklerden oluşan bir formdur.¹⁴⁻¹⁸

Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II Orta Çocukluk Ölçeği (YİYE-II Orta Çocukluk Dönemi)

Brenning ve arkadaşları tarafından orta çocukluk döneminde ebeveynlere bağlanma boyutlarını ölçmek amacıyla geliştirilmiş ve Türkçe uyarlama çalışması Kırimer ve arkadaşları tarafından yapılmıştır.^{20,21} YİYE-II Orta Çocukluk Ölçeği 36 maddeden ve "Kaygı" ve "Kaçınan" olmak üzere iki boyuttan oluşmaktadır. İki boyutta da yüksek puanlar görece yüksek kaygılı ve/ya kaçınan bağlanmaya karşılık gelmektedir. YİYE-II Orta Çocukluk Ölçeği Likert tipi bir ölçek olup yedili bir değerlendirme sağlamaktadır. Bu çalışmada ölçeğin Cronbach alfa değeri kaygı alt boyutu için 0,87, kaçınma alt boyutu için ise 0,87 olarak bulunmuştur.

İnternet Bağımlılığı Ölçeği (İBÖ)

Young tarafından geliştirilen ve Türkçe uyarlama çalışması Bayraktar tarafından yapılan, İnternet Bağımlılığı Ölçeği 20 sorudan oluşmaktadır.^{22,23} Likert tipi bir ölçek olan İBÖ beşli bir değerlendirme sağlamaktadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar internet bağımlılığının yüksek olduğunu göstermektedir. Bu çalışmada ölçeğin Cronbach alfa değeri 0,93 olarak bulunmuştur.

Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği (ATBÖ)

Akıllı telefon bağımlılığı ile ilgili ilk ölçek Young tarafından geliştirilmiştir.²² Türkçe uyarlaması Demirci ve arkadaşları tarafından yapılmıştır.²⁴ Likert tipi bir ölçek olan ATBÖ ölçeği 33 sorudan oluşmaktadır. Cevaplar 1-6 puan arasında değerlendirilmektedir. En düşük cevap puanı 33, en yüksek cevap puanı 198'dir. Yüksek puan alanlar riskli akıllı telefon kullanıcısı olarak görülerek bağımlılık gösterenlerdir. Bu çalışmada ölçeğin Cronbach alfa değeri 0,93 olarak bulunmuştur.

Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği (DOBÖ-7)

Dijital Oyun Bağımlılığı (DOBÖ-7) ölçeği Lemmens ve arkadaşları tarafından 12-18 yaş arası ergenlerin problemleri dijital oyun oynama davranışlarını belirlemek amacıyla geliştirilmiştir.⁸ Ölçek toplam 21 madde, 7 alt boyuttan oluşan DOBÖ-21 ölçeğinin 7 maddelik kısa formudur. Ölçek beşli Likert tipinde tek faktörlü bir yapıya sahiptir. Ölçeğin Türkçeye uyarlaması Irmak ve Erdoğan tarafından yapılmıştır.²⁵ Bu çalışmada ölçeğin Cronbach alfa değeri 0,84 olarak bulunmuştur.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırma için 16.02.2018 tarihli (Sayı: 2018/1324; 10 nolu karar) bir üniversitenin Tıp Fakültesinin girişimsel olmayan klinik araştırmalar etik kurulundan onay alınmıştır. Ayrıca araştırmaya katılmayı kabul eden öğrencilerden ve ebeveynlerinden yazılı onamları alınmıştır.

İstatistiksel Analiz

Verilerinin analizinde SPSS 22.0 istatistik paket programı kullanılmıştır. Çalışmanın başında normal dağılım analizleri yapılmış ve verilerin normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir. Her bir değişkenin normal dağılımına tek tek bakılmış; Gauss eğrisi değerlendirilmiş

ve ortalama puan, minimum ve maksimum puan genişliği, Kolmogorov-Smirnov testi anlamlılık düzeyleri hesaplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel yöntemlerin (Yüzdellik, ortalama, standart sapma) yanı sıra öğrencilerin cinsiyetine göre ölçek puan ortalamalarının karşılaştırılmasında t testi, ölçek puanları arasındaki ilişkinin saptanmasında Pearson korelasyon testi kullanılmış olup tip 1 hata düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerinin dağılımı Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin Sosyodemografik Özelliklerinin Dağılımı

Öğrencilerin Özellikleri	Sayı	Ort±SS
Yaş	339	16,47±1,14
	n	%
Cinsiyet		
Kadın	214	63,1
Erkek	125	36,9
Sınıf		
1. Sınıf	90	26,5
2. Sınıf	80	23,6
3. Sınıf	88	26,0
4. Sınıf	81	23,9
Anne Eğitim Düzeyi		
Okur-yazar değil	24	7,1
Okur-yazar	5	1,5
İlkokul	124	36,8
Ortaokul	50	14,8
Lise	79	23,4
Üniversite ve üstü	55	16,3
Baba Eğitim Düzeyi		
Okur-yazar değil	13	3,8
Okur-yazar	3	0,9
İlkokul	105	31,0
Ortaokul	62	18,3
Lise	70	20,6
Üniversite ve üstü	86	25,4
Aile Gelir Düzeyi		
Gelir giderden az	68	20,1
Gelir gidere denk	205	60,5
Gelir giderden fazla	66	19,5
Kendine Ait Oda		
Yok	77	22,7
Var	262	77,3
Kendine Ait Bilgisayar		
Yok	149	44,0
Var	190	56,0
Kendine Ait Telefon		
Yok	26	7,7
Var	313	92,3
İnternete Nereden Bağlandığı*		
Ev	228	67,3
Okul	38	11,2
İnternet kafe	24	7,1
İnternet Bağlantısına Hangi Araç/Araçlar İle Ulaştığı*		
Kişisel bilgisayar	138	40,7
Tablet	88	26
Akıllı telefon	314	92,6
Bebeklik ve Çocukluk Döneminde En Uzun Süre İle Bakımlarını Sağlamış Olan Kişi (n=338)		
Anne/Baba	288	85,0
Büyükanne/Büyükbaba	37	10,9
Bakıcı	14	4,1

* Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Öğrencilerin cinsiyetleri ile ölçek puan ortalamalarına ilişkin karşılaştırma Tablo 2' de görülmektedir. Öğrencilerin cinsiyetinin kaçınan bağlanmayı ($t = -2,220$; $p < 0,05$) ve dijital oyun bağımlılığını ($t = -7,570$; $p < 0,001$) etkilediği ancak kaygılı bağlanmayı, internet bağımlılığını ve akıllı telefon bağımlılığını etkilemediği ($p > 0,05$) bulunmuştur (Tablo 2).

ları incelendiğinde cinsiyetin bağlanma stilleri ile ilişkisi konusunda tam bir görüş birliğinin bulunmadığı görülmektedir. Bizim araştırma sonuçlarımıza benzer şekilde Çelikkaleli ve Avcı üniversite öğrencilerinin bağlanma tarzlarının cinsiyet ve cinsiyet rollerine göre incelenmesini araştırmak amacı ile yapmış oldukları çalışmada cinsiyetin bağlanma stiline etkilenmediğini bulmuşlardır.²⁶ Benzer şekilde Kesmez de

Tablo 2. Lise Öğrencisi Ergenlerde Cinsiyetin Bağlanma Stilleri ve İnternet, Akıllı Telefon, Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçek Puan Ortalamaları İle Karşılaştırılması

Değişken	Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II Orta Çocukluk Ölçeği Bağlanma Kaygı Alt Ölçeği			Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II Orta Çocukluk Ölçeği Bağlanma Kaçınma Alt Ölçeği			İnternet Bağımlılığı Ölçeği			Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği			Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği		
	Ort±SS	t testi	p	Ort±SS	t testi	p	Ort±SS	t testi	p	Ort±SS	t testi	p	Ort±SS	t testi	p
Cinsiyet															
Kadın	43,12±17,80	-0,207	0,836	42,61±19,37	-2,220	0,027	28,50±18,65	-0,682	0,500	96,59±30,84	-0,938	0,349	11,08±4,58	-7,570	0,000
Erkek	43,54±18,20			47,55±20,22			29,96±19,47			93,29±31,56			15,45±4,50		

Öğrencilerin bağlanma stilleri ile teknoloji bağımlılıkları ölçek ve alt ölçek puanlarının ortalama ve standart sapma puanları Tablo 3'de görülmektedir. Buna göre Bağlanma Kaygı Alt Ölçeği puan ortalaması 43,19 ± 17,90, Bağlanma Kaçınma Alt Ölçeği puan ortalaması 44,56 ± 19,88, İnternet Bağımlılığı Ölçeği puan ortalaması 29,12 ± 18,89, Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği puan ortalaması 95,49 ± 31,01, Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği puan ortalaması 12,74 ± 5,51'dir (Tablo 3).

Tablo 3. Lise Öğrencisi Ergenlerin Bağlanma Stilleri ve İnternet, Akıllı Telefon, Dijital Oyun Bağımlılıkları Ölçek ve Alt Ölçek Puan Değerleri

Ölçek ve Alt Ölçek Puanları (Alınabilecek alt-üst puan)	Ölçek Puanları	
	Ort.	SS.
Yakın ilişkilerde Yaşantılar Envanteri-II Orta Çocukluk Ölçeği Bağlanma Kaygı Alt Ölçeği (18-126)	43,19	17,90
Yakın ilişkilerde Yaşantılar Envanteri-II Orta Çocukluk Ölçeği Bağlanma Kaçınma Alt Ölçeği (18-126)	44,56	19,88
İnternet Bağımlılığı Ölçeği (0-100)	29,12	18,89
Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği (33-198)	95,49	31,01
Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği (7-35)	12,74	5,51

Öğrencilerin bağlanma stilleri ile teknoloji bağımlılıkları arasındaki ilişki incelendiğinde Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II Orta Çocukluk Ölçeğinin kaygı ve kaçınma alt boyutuyla İnternet Bağımlılığı Ölçeği arasında pozitif yönlü zayıf (Sırasıyla: $r = 0,359$, $p < 0,001$; $r = 0,268$, $p < 0,001$) ilişki olduğu bulunmuştur (Tablo 4).

Tablo 4. Lise Öğrencisi Ergenlerin Bağlanma Stilleri ve İnternet, Akıllı Telefon, Dijital Oyun Bağımlılıkları Arasındaki Ölçek ve Alt Ölçek Puan Değerleri Arasındaki İlişki

Ölçek Puanları		Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II Orta Çocukluk Ölçeği	
		Kaygı Alt Ölçeği	Kaçınma Alt Ölçeği
İnternet Bağımlılığı Ölçeği	r	0,359	0,268
	p	0,000	0,000
Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği	r	0,258	0,179
	p	0,000	0,000
Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği	r	0,093	0,129
	p	0,086	0,088

TARTIŞMA

Öğrencilerin cinsiyetleri ile ölçek puan ortalamaları karşılaştırıldığında erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre daha kaçınan bağlanma stiline sahip oldukları ve dijital oyun bağımlılıklarının da kadın öğrencilere göre daha fazla olduğu bulunmuştur. Alanyazın çalışma-

cinsiyet faktörünün, bağlanma stillerine ve yalnızlığa etkisini araştırmak amacı ile yapmış olduğu meta analiz çalışmasında cinsiyetin, kayıtsız bağlanma stili üzerinde etkisinin olmadığı sonucuna ulaşmıştır.²⁷ Çalışma bulgularımızın tersine Keklik kadınlara göre erkeklerde kaçınmacı bağlanma puanlarını anlamlı derecede daha yüksek olduğunu bulmuştur.²⁸ Sümer ve Güngör'de yaptıkları çalışmalarında erkeklerin kadınlara göre daha yüksek düzeyde kayıtsız bağlandıklarını bulmuşlardır.²⁹ Benzer şekilde Bartholomew ve Horowitz'de erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre daha çok kayıtsız bağlanma stiline sahip olduklarını bildirmişlerdir.³⁰

Çalışma sonuçlarımıza benzer şekilde yapılan alanyazın çalışmalarında da erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre daha fazla dijital oyun bağımlılığı gösterdikleri bildirilmektedir.³¹⁻³³ Erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre daha fazla dijital oyun bağımlılığı gösteriyor olmalarında yetiştirilme özellikleri etkili oluyor olabilir. Türk kültüründe erkekler aileleri ve toplum tarafından cesaretlendirici, rekabetçi, yarışçı, özgüvenli olmaları şeklinde büyütülürken, kadınlar tam tersi erkeğe boyun eğmesi, evinin kadını olması, çok fazla rekabetçi ilişkilere girmemeleri gibi cesaretlerini kırıcı bir yaklaşımla yetiştiriliyor olmalarından kaynaklanıyor olabilir.

Alanyazın çalışmaları incelendiğinde çalışma bulgularımızla benzer şekilde internet bağımlılığının bireylerin bağlanma şekillerinden etkilendiği görülmektedir. Lei ve Wu ergenlerde bağlanma örüntüsü ve internet kullanımı arasındaki ilişkiyi araştırmak amacıyla yaptıkları bir çalışmada gençlerin ebeveynlerine güvenli bağlanmaları ile sorunlu internet kullanımları arasında olumsuz yönde anlamlı bir ilişki olduğunu saptamışlardır.¹³ Zoppos bağlanma şekilleri ve Facebook kullanımı ilişkisini incelediği araştırmasında Facebook kullanım süreleri uzun olan ergenlerin Facebook kullanım süreleri az olan ergenlere göre güvenli bağlanma puanlarının daha düşük olduğunu, korkulu ve kayıtsız bağlanma puanlarının ise daha yüksek olduğunu saptamıştır.³⁴ Shin ve arkadaşları sorunlu internet kullanımı ile alkol kullanımının bağlanma şekilleriyle ilişkisini incelemek amacıyla yaptıkları araştırmada internet kullanımı ile kaygılı bağlanma ve kaçınan bağlanma şekilleri arasında güçlü bir bağlantı olduğunu tespit etmişlerdir.¹² İnternet kullanımıyla; bazı sosyodemografik, bireysel ve klinik özelliklerin bağlanma örüntüleri ile arasındaki bağlantının araştırıldığı bir çalışmada güvenli bağlanma örüntüsüne sahip bireylerin daha az internet bağımlılığı gösterdiği saptanmıştır.³⁵ Morsünbül internet bağımlılığının bağlanma şekilleri, kişilik özellikleri, yalnızlık ve yaşamdan doyum alma ile ilişkisini incelediği araştırmasında güvenli bağlanmanın internet bağımlılığını olumsuz şekilde yordadığını, kaygı ve kaçınmayla

bağlantılı olan kayıtsız ve saplantılı bağlanma örüntülerinin ise internet bağımlılığını pozitif yönde yordadığını saptamıştır.¹⁴ Tuna ortaokul öğrencilerinde yapmış olduğu çalışmada; anne ve babayla güvenli bağlanma ilişkisi yüksek olan çocuklarda internet bağımlılığının daha düşük, güvenli bağlanma ilişkisi düşük olan çocukların ise internet bağımlılığının daha yüksek olduğunu saptamıştır.³⁶ Oldmeadow ve arkadaşları bağlanma örüntüleri, sosyal beceriler ve Facebook kullanımını inceledikleri çalışmalarında kaygılı bağlananların Facebook'u daha sık kullandıklarını, kaçınan bağlananların ise daha az Facebook kullandıklarını bildirmişlerdir.¹¹ Savcı ve Aysan güvenli bağlanmanın internet bağımlılığını negatif yönde yordadığını saptamışlardır.³⁷ Çalışma bulgularımızın tersine internet bağımlılığı ile bağlanma örüntüleri arasında ilişki olmadığını bildiren çalışma bulgularına da rastlanmaktadır.^{17,38} Çalışma bulgularındaki bu farklılıkların nedeni araştırmada kullanılan ölçeklerden, araştırmının yapıldığı bölgeden, örneklem grubunun özelliklerinden kaynaklanmış olabilir. Çalışmamızda internet bağımlılığı ile kaygılı ve kaçınan bağlanma örüntüleri arasında ilişki olmasının nedeni internet ortamının yakın kişilerarası ilişki kurma becerisi gerektirmiyor olması olabilir. Kaygılı ve kaçınmacı bağlanan bireyler sosyal beceri eksiklikleri nedeni ile yakın ilişki gerektiren kişilerarası ilişkiler yerine sanal bir ortam olan interneti tercih ediyor olabilirler. İnternet kullanımı sırasında kurulan iletişim yüz yüze şekilde kurulan iletişimin tersine bireylere kendini sunum şekli ile ilgili daha kontrol edilebilir bir ortam sağlıyor olabilir. İletişimin bu şekli bilgisayar aracılığıyla iletişimin daha güvenli olduğu düşüncesini akla getirebilmektedir.^{39,40} Hazan ve Shaver'e göre kaçınan bağlanma şekline sahip kişiler, ilişkilerinde daha sınırlı bir şekilde iletişim kurdukları için ve başkalarına güvenli bir şekilde yaklaştıklarından; kaygılı/kararsız bağlanma şekline sahip olan kişiler ise karşısındaki kişiye mesafeli oldukları için internet aracılığı ile sosyal iletişim kurmak bu kişiler için daha güvenli bir yol oluyor olabilir.⁴¹ Bu sonuç bağlanma açısından kaygı ve kaçınmanın internet bağımlılığı için önemli değişkenler olduğunu göstermiştir. Araştırmının bu bulgusu konuyla ilgili yapılmış çalışmaların sonuçları ile tutarlılık göstermektedir.^{12,13} Benzer biçimde yüksek düzeyde Facebook kullanımıyla bağlanma arasındaki ilişkileri inceleyen bir çalışmada da kaygı ve kaçınmanın önemli faktörler olduğu ortaya konmuştur.¹¹ Kayıtsız bağlanma şekline sahip olan bireyler olumlu kendilik ve olumsuz başkaları modeline sahiptir. Kayıtsız bağlanma şekline sahip olan insanlar kendilik değerlerini riske sokmayacak ve başkalarıyla doğrudan yakınlık oluşturmayacak şekilde iletişime geçmek isterler. Saplantılı bağlanma örüntüsüne sahip olan bireyler ise olumsuz kendilik ve olumlu başkaları modeline sahiptirler. Bu bireyler başkalarıyla iletişime geçmek isterler ancak başkalarının kendilerine karşı olumsuz tepkiler vereceği kaygısını yaşarlar. Bu yönlerden internet alanı hem saplantılı hem de kayıtsız bağlanma örüntüsüne sahip bireyler için kendilerine göre değişimler yapabileceği, kimliklerini saklayabilecekleri, herhangi bir ret durumunda kendilerini kolaylıkla ortamdaki çekebilecekleri bir alan sağlayarak bu bireylerin doğrudan insanlarla ilişki kurmak yerine sanal olarak iletişimi yeğlemesine neden oluyor olabilir. Bu çalışmanın bağlanma ile ilgili sonuçları güvenli bağlanma örüntüsüne sahip bireylerin interneti bağımlılık düzeyinde kullanmadıklarını göstermiştir. Güvenli bağlananlar daha kolay sosyal ilişkiler içine girebilir ve duygularını daha kolay ifade edebilirler. Bu bireyler olumlu kendilik ve başkaları modeline sahip oldukları için başkalarıyla internette iletişime geçmek yerine doğrudan ilişkiye geçmeyi tercih ederler ve interneti daha işlevsel yönleriyle kullanabilirler.¹⁰⁻¹² Güvenli bağlanma şekline sahip olmayan bireyler yaşamlarında herhangi bir sorunla karşılaştıkları durumlarda sorun odaklı baş etme yöntemleri yerine riskli davranışlarda bulunma eğilimindedirler.⁴² Güvenli bağlanmayan bireylerin kişilerarası ilişkileri bozuk olup düşük seviyede kişilerarası

ilişki becerilerine sahiptirler.⁴³ Güvenli bağlanmayan bireylerin düşük seviyede kendilik kontrolü algısına sahip olduğu da bildirilmektedir.⁴⁴ Bu bağlamda düşük seviyede kişilerarası ilişki becerilerine sahip, risk alma davranışları almaya yatkın, sorun odaklı olmayan sorun çözme yöntemlerini kullanmaya eğilimli ve düşük düzeyde kendilik kontrolü algısına sahip bireylerin internet bağımlılığı açısından daha fazla risk altında oldukları bildirilmektedir.^{44,45} Çalışma sonuçlarımızın bazı araştırma sonuçları ile benzer nitelikte olduğu görülmektedir.^{12,14,46}

Yakın ilişkilerde Yaşantılar Envanteri-II Orta Çocukluk Ölçeğinin kaygı alt boyutuyla Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği arasında pozitif yönlü zayıf, kaçınma alt boyutuyla pozitif yönlü çok zayıf ilişki saptanmıştır. Yücelten yapmış olduğu bir çalışmada akıllı telefon bağımlılığı belirlenen öğrencilerde daha çok korkulu ve kayıtsız bağlanma örüntüsünün belirlendiğini bildirmiştir.⁴⁶ Konok ve arkadaşları insanlarda cep telefonlarına bağlanma ve kişilerarası bağlanma örüntüleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapmış oldukları çalışmada kaygılı bağlanma biçimine sahip olanların daha fazla telefon kullandıklarını saptamışlardır.⁴⁷ Lepp ve arkadaşları üniversite öğrencilerinin cep telefonu kullanımı ve ebeveynlere ve arkadaşlarına bağlanmalarını inceledikleri araştırmada sorunlu cep telefonu kullanımı ve ebeveyne bağlanma şekli arasında olumsuz yönde ilişki olduğunu saptamışlardır.⁴⁸ Sarıçek'in çalışmamıza benzer şekilde yapmış olduğu bir çalışmada akıllı telefonun kullanım sıklığı ile kayıtsız, korkulu ve saplantılı bağlanma örüntüleri arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki olduğunu saptamıştır.⁴⁹ Çalışma bulgularımız alanyazın çalışma bulguları ile benzer niteliktedir. Kaygılı ve kaçınan bağlanan öğrenciler sosyal ilişkilerini sürdürmede güçlük çekmeleri nedeni ile yüz yüze ilişkilerden yüz yüze iletişimin kurulmadığı akıllı telefon üzerinden görüşmeler ve mesajlaşmalara yöneliyor olabilirler. Bağlanma ile ilgili kaygısı yüksek olan bireyler yalnızlık duygularını azaltmak amacı ile sosyal medyayı daha fazla kullanma eğiliminde oluyor olabilirler.¹¹

Yakın ilişkilerde Yaşantılar Envanteri-II Orta Çocukluk Ölçeğinin kaygı ve kaçınma alt boyutlarıyla Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği arasında ilişki saptanmamıştır. Alanyazın çalışmaları incelendiğinde çalışma bulgularımıza benzer şekilde dijital oyun bağımlılığının bağlanma örüntülerinden etkilenmediğini bildiren çalışmalar olduğu gibi^{17,35,50} bağlanma örüntülerinden etkilenmediğini bildiren çalışmada bulunmaktadır.⁵¹ Özkan çalışmamıza benzer şekilde yapmış olduğu çalışmada dijital oyun bağımlılığı ile güvenli bağlanma arasında istatistiksel açıdan herhangi bir anlamlılık saptamamıştır.³⁵ Beyhan'da çalışmamıza benzer bir çalışmada dijital oyun bağımlılığı ile anneye ve babaya bağlanma arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.⁵⁰ Musluoğlu da yapmış olduğu benzer bir çalışmada bağlanma şekilleri ile dijital oyun bağımlılığı puanları arasında anlamlı bir ilişki saptamamıştır.¹⁷ Ancak çalışma bulgularımızın tersine Tas⁵¹ ergenlerde bağlanma stilleri, oyun bağımlılığı ve empatik eğilim arasındaki ilişki örüntüsünü araştırdığı çalışmada güvenli bağlanma arttıkça oyun bağımlılığının azaldığını, kaçınmacı ve endişeli-kararsız bağlanma arttıkça oyun bağımlılığının arttığını bildirmiştir. Tas⁵¹ oyun bağımlılığı gibi davranışsal bağımlılık geliştiren bireylerin hem sanal dünyada hem de gerçek dünyada başkalarının ihtiyaçlarına karşı duyarsızlaşabileceklerini ve sadece kendilerine odaklanabileceklerini belirtmektedir. Sanal dünyanın anonim yapısının bireyi kısıtlamadığını ve herkese açık olduğunu ayrıca interaktif özelliklerinin çevrimiçi oyunları geleneksel oyunlardan ayırdığını ve popüler eğlence ve eğlence araçları haline getirdiğini bildirmektedir. Dijital oyunlar yoluyla çevrimiçi dünyada daha kolay ve samimi ilişkiler kurmak, iyi oyun becerilerine sahip bireylerin çevrelerinde itibar kazanması ve bu beceriler yoluyla kendilerini

fark etmeleri mümkün olabilmektedir. Bireyler için çekici olan bu özellikler, oyunlara daha fazla odaklanmalarına ve bir oyun bağımlılığı davranışı geliştirmelerine neden olabilmektedir. Oyun bağımlılığı vücut tarafından bir madde alımını içeren bağımlılıklara karşın vücut tarafından bir madde alımını içermeyen davranışsal bağımlılıklara dayanmaktadır. Ergenler arasındaki oyun bağımlılığı ciddi riskli bir davranış gibi gözükmemektedir ve bağlanma stilleri riskli veya risksiz davranışlar sergileyen bireyleri etkilemektedir demektir.⁵¹ Bütün bu açıklamalara karşın çalışmamızda bağlanma stilleri ile dijital oyun bağımlılığı arasında istatistiksel açıdan herhangi bir anlamlılık saptanmamasının nedeni olarak öğrencilerin verilerinin öz bildirim ölçekleri ile toplanmış olması nedeni ile öğrencilerin ölçekleri samimi bir şekilde doldurmamış olmalarından kaynaklanmış olabileceği şeklinde yorumlanmıştır. Buda araştırmanın sınırlılığı olarak değerlendirilebilir.

Kısıtlılıklar

Bu araştırma tek bir ilde okuyan öğrenciler ile yapıldığı için bulguların ülkenin diğer yerlerinde okuyan öğrenciler ile öğrenci olmayanlara genellemesi zordur. Araştırma sonuçları araştırmada kullanılan ölçekler ile sınırlıdır. Araştırmanın belli bir zaman diliminde yapılmış olması araştırmanın başka bir sınırlılığıdır. Araştırmanın verileri öz bildirim ölçekleri ile toplandığı için veriler yanlı olarak sunulmuş olabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kaygılı ve kaçınmacı bağlananlarda akıllı telefon ve internet bağımlılığı daha fazla olup, kaygılı ya da kaçınmacı bağlanmanın dijital oyun bağımlılığını etkilemediği bulunmuştur. Bu sonuçlar doğrultusunda ilgili kurumlar tarafından aileler; bağlanma stilleri, güvenli ve güvensiz bağlanmanın bireyler üzerindeki etkileri hakkında bilgilendirilebilirler. Bu konuda ailelere yönelik psikoeğitim programları yapılabilir. Benzer şekilde okullarda çocuk ve ergenler ile ailelerine teknoloji bağımlılıkları hakkında farkındalık eğitimleri verilebilir. Teknolojinin sağlıklı kullanımı hakkında hem öğrencilere hem de ailelere yönelik eğitimler düzenlenebilir. Ergenler akran ilişkilerini geliştirecek gerçek sosyal ortamlara yönlendirilebilirler. Yapılan çalışmalarda teknolojik araçların bu bağlamda da sosyal medya kullanımının kişilerin ilişkilerini geliştirici ve iyileştirici etkilerinin olduğuna ilişkin sonuçlar bulunmuşsa da interneti oluşturan ortamın sanal bir dünya olduğu unutulmamalıdır.

KAYNAKLAR

1. Budak S. Psikoloji sözlüğü. Ankara: Sanat Yayınları, 2005: 56-82.
2. Bowlby J. A Secure base: clinical applications of attachment theory. London: Routledge, 1998: 86-95.
3. Uluğ B, Öztürk MO. Psikoaktif madde kullanımına bağlı ruhsal bozukluklar. In: Ruh Sağlığı ve Bozuklukları, Öztürk MO, Uluşahin A eds. Ankara: Nobel Tıp Kitabevleri, 2008: 511-55.
4. Şimşek N. Madde kullanım bozukluğu olan birey ve ailesinin hemşirelik bakımı. Psikiyatri Hemşireliği Dergisi 2010; 1:96-99.
5. Griffiths MD. Technological addictions. Clinical Psychology Forum 1995; 76: 14-19.
6. American Psychiatric Association. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-5). Arlington, American Psychiatric Publishing. 2013.
7. Savcı M, Aysan F. Teknolojik bağımlılıklar ve sosyal bağlılık: İnternet bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı, dijital oyun bağımlılığı ve akıllı telefon bağımlılığının sosyal bağlılığı yordayıcı etkisi. Düşünen Adam 2017;30:202-16.
8. Lemmens JS, Valkenburg PM, Peter J. Development and validation of a game addiction scale for adolescents. Media Psychol 2009; 12: 77-95.
9. van den Eijnden RJ, Lemmens JS, Valkenburg PM. The social media disorder scale. Comput Human Behav 2016; 61: 478-487.
10. Dereli E, Karakus O. An Examination of attachment styles and social skills of university students. Electron J Res Educ Psychol 2011; 9: 1692-2095.

11. Oldmeadow JA, Quinn S, Kowert R. Attachment style, social skills, and facebook use among adults. Comput Human Behav 2013; 29: 1142-49.
12. Shin SE, Kim NS, Jang EY. Comprasion of problematic internet and alcohol use and attachment styles among industrial workers in Korea. Cyberpsychol Behav Soc Netw 2011; 14: 665-72.
13. Lei L, Wu Y. Adolescents' paternal attachment and internet use. Cyberpsychol Behav 2007; 10: 633-39.
14. Morsünbül Ü. The association of internet addiction with attachment styles, personality traits, loneliness and life satisfaction. J Hum Sci 2014; 11: 357-72.
15. Yücelten E. Üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığı ve akıllı telefon bağımlılığının bağlanma stilleri ile ilişkisinin incelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. 2016.
16. Kim K, Kim K. Internet game addiction, parental attachment, and parenting of adolescents in South Korea. J Child Adolesc Subst Abuse 2015; 24: 366-71.
17. Musluoğlu M. 15-19 yaş arası öğrencilerden oluşan bir lise örneğinde bağlanma stilleri ile internet ve dijital oyun bağımlılığının ilişkisinin incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. 2016.
18. Köksal B. Ortaöğretim kurumlarında okuyan öğrencilerde dijital oyun bağımlılık düzeyleri, internet bağımlılık düzeyleri ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. 2015.
19. Resmî Gazete Sağlık Bakanlığı Hemşirelik Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik 19 Nisan 2011 Sayı: 27910 http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/04/2011_04195.html. Erişim Tarihi:18 Ocak 2018.
20. Brenning K, Soenens B, Braet C, Bosmans G. An adaptation of the experiences in close relationships scale revised for use with children and adolescent. J Soc Pers Relat 2011; 28: 1048-72.
21. Kırımer F, Sümer N, Akça E. Orta çocuklukta anneye kaygılı ve kaçınan bağlanma: Yakın ilişkilerde Yaşantılar Envanteri-II—Orta Çocukluk Dönemi Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması. Türk Psikoloji Yazıları 2014; 17: 45-57.
22. Young KS. Internet addiction: the emergence of a new clinical disorder. Cyberpsychol Behav 1996; 1: 237-44.
23. Bayraktar F. İnternet kullanımının ergen gelişimindeki rolü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir. 2001.
24. Demirci K, Orhan H, Demirdas A, Akpınar A, Sert H. Validity and reliability of the turkish version of the smartphone addiction scale in a younger population. Klinik Psikofarmakoloji Bülteni 2014; 24: 226-34.
25. İrmak AY, Erdoğan S. Dijital oyun bağımlılığı ölçeği türkçe formunun geçerliliği ve güvenilirliği. Anadolu Psikiyatri Derg 2015; 16:10-8.
26. Çelikkaleli Ö, Avcı R. Investigation of university students attachment styles according to sex and gender roles. J Comput Educ Res 2016; 4: 103-125.
27. Kesmez E. Cinsiyet faktörünün, bağlanma stillerine ve yalnızlığa etkisinin meta analizi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Mersin. 2017.
28. Keklik İ. Üniversite öğrencilerinin bağlanma stillerinin cinsiyet, kişisel anlamlılık, depresyona yatkınlık ve sürekli kaygı düzeyleriyle ilişkisi. Eğitim ve Bilim 2011; 36: 84-95.
29. Sümer N, Güngör D. Yetişkin bağlanma stilleri. Türk Psikoloji Dergisi 1999; 14: 71-106
30. Bartholomew K, Horowitz LM. Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. J Pers Soc Psychol 1991; 61: 226- 244.
31. Erboy E, Akar Vural R, İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin bilgisayar oyun bağımlılığını etkileyen faktörler. Ege Eğitim Dergisi 2010; 11: 39–58.
32. Hazar Z, Hazar K, Gökyürek B, Hazar M, Çelikkaleli S. Ortaokul öğrencilerinin oynusallık, dijital oyun bağımlılığı ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. İnsan Bilimleri Dergisi 2017; 14: 4320-32.
33. Ayhan B, Köseliören M. İnternet, online oyun ve bağımlılık. Online Journal of Technology Addiction Cyberbullying 2019; 6: 1-30.
34. Zoppos E. Attachment style and facebook usage: can facebook be used to over come attachment style related issues. J Adolesc Stud 2009; 3: 123-29.
35. Özkan Ö. İnternet kullanımıyla ilgili değişkenlerin cinsiyet, kişilik özellikleri, yaşam doyumu ve bağlanma stilleri açısından incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara. 2013.

36. Tuna C. Ortaokul öğrencilerinin ebeveynleriyle olan bağlanma ilişkisinin internet bağımlılığına etkisi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul. 2015.
37. Savcı M, Aysan F. Bağlanma stilleri, akran ilişkileri ve duyguların internet bağımlılığını yordamadaki katkıları. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions* 2016; 3: 401-32.
38. Şahin M, Sari SV, Aydın B. Assessment of the relationship between the ways adolescents use facebook and self-esteem. *Akademik Bakış* 2001; 1: 1-12.
39. Lee BW, Stapinski LA. Seeking safety on the internet: relationship between social anxiety and problematic internet use. *J Anxiety Disord* 2012; 26: 197-205.
40. Shepherd RM, Edelman RJ. Reasons for internet use and social anxiety. *Pers Individ Dif* 2005; 39: 949-58.
41. Hazan C, Shaver PR. Romantic love conceptualized as an attachment process. *J Pers Soc Psychol* 1987; 52: 511-24.
42. Cooper ML, Shaver PR, Collins NL. Attachment styles, emotion regulation, and adjustment in adolescence. *J Pers Soc Psychol* 1998; 74: 1380-97.
43. Laible D. Attachment with parents and peers in late adolescence: links with emotional competence and social behavior. *Pers Individ Dif* 2007; 43: 1185-97.
44. Cao F, Su L, Liu T, Gao X. The relationship between impulsivity and internet addiction in a sample of chinese adolescents. *Eur Psychiatry* 2007; 22: 466-71.
45. Milani L, Osualdella D, Di Blasio P. Quality of interpersonal relationships and problematic internet use in adolescence. *Cyberpsychology Behav* 2009; 12:681-84.
46. Yücelten E. Üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığı ve akıllı telefon bağımlılığının bağlanma stilleri ile ilişkisinin incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. 2016.
47. Konok V, Gigler D, Bereczky BM, Miklosi A. Humans' attachment to their mobile phones and its relationship with interpersonal attachment style. *Comput Human Behav* 2016; 61: 537-47.
48. Lepp A, Li J, Barkley JE. College students' cell phone use and attachment to parents and peers. *Comput Human Behav* 2016; 64: 401-8.
49. Sarıççek M. Akıllı telefon bağımlılığının bağlanma biçimleri ile ilişkisi: Tunceli ili örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. 2018.
50. Beyhan K. Ortaöğretim kurumlarında okuyan öğrencilerde dijital oyun bağımlılık düzeyleri, internet bağımlılık düzeyleri ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. 2015.
51. Tas I. The pattern of relationship between attachment styles, gaming addiction and empathetic tendency among adolescents. *Eurasian Journal of Educational Research* 2019; 83: 125-144.